

4954

ACC. N.R.

Landskap: *Skåne och Småland* Upptecknat av: *Emil Jönsson*
 Härad: *Luggu och Summerte* Adress: *Hornsborg*
 Socken: *Wäsby m.fl. Hummeda m.fl.* Berättat av: *densamme*
 Uppteckningsår: *1937* Född år *1861* i *Wäsby*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör *Svedjeleruk.* (svan ai H. G. 5.)
 Detta är något som tydligen är urgamalt,
 efter det själva folket kommit att kallas *Svearne*
 just för det bruket att svedja. Att stora delar av
 den odlade jorden långt före enskiften varit odlad
 tyder just också derpå, att en mängd byanamn
 derav uppkommit såsom: *Buske-röd;* *Esperöd;*
Långaröd; *Björkeröd;* m. fl. I senare tid har endast
 stavsättet ändrats, men alla dessa byanamn är
 så gamla, att ingen kan föreda på, när de först
 begynte begagnas. Alltså hade de gamle rödjat
 för länge sen, då det blev enskifte. Hur det rödjan-
 de och dermed svedjande, gick till, för flere hundra

Skriv endast på denna sida!

37 sid.

är sen, tillbaka, kan jag ju inte veta, men så långt
tillbaka, som mina Fars och Morrs föräldrar berätt-
at om d. v. s. från början av 1800 till närvarande, och
troligt är, att det tillgätt på liknande sätt även förut,
efter det ingen kan säga att det begynte bestämt då.
Före enskiftet gjordes "olningen", svedningen på all-
männingen, och de hushåll som vore starkast och
odlade mest, fingo också derigenom större åkerare-
al sig tilldelad vid enskiftet, annars skulle t. ex.
icke en bonde få $\frac{1}{2}$ mantal, en annan $\frac{1}{4}$ mantal och
åter en tredje få $\frac{1}{8}$ mantal vid enskiftet, om inte
de ären förut brukat större eller mindre åkerare-
al. Således var svedjeb bruket icke det enda for-
men av lantbruk, utan bedrovs vid sidan av det
vanliga åkerbruket. Såväl för som efter enskiftet
gjorde varje hushåll odlingen för sig, och det som
skulle "olas" var skogen. Fäladsmarken uppfod

lades icke för enskiftet, ty der var ju betet färdigt
på den skogslösa marken. Evn efter enskiftet jin-
go fjälads markerna ligger i det längsta ouppodlade.
Man odlade skogen der den var svagast, eller också
der det vedgjades, odlade gränsade till åker, så att den
na med tiden utvidgades genom sambruk med sved-
jan. Man kunde inte företa sig stora stycken åt gång-
-en till "öring" för året, och der som var stor skog
kunde det dröja i ett par tre år, bara med att göra i
ordning ett halft tunnland. Man skulle ju först
rotkugga alla träd, taga alla större rötter och
ris, undan, bryta och kvara bort stenen, skära torr-
en, denna brännas, plöja eller hacka området,
samt slutligen bereda för sådd. Man brukade
aldrig skära av träden och låta stulkearne stå
 kvar, utan fälla träden genom att kugga av
alla rötterna. Präkade då området, som skulle

odlas, vara bevärt med alnstjocka ekar, eller annan grostammig skog; så var inte underligt om det tog tid. Eller rätt så om det var mycket tjock småskog, såsom hagtorn, hassel och rönn till underskog. När man hunnit så långt, att alla de största rötter och stammar röjts undan och endast de små fingertjocka trädrötter funnos i ytlaget, så skulle detta skäras med ett mycket vasst "skärejärn", som liknade en plogbill, med högt uppböjdt kant vid vänstra sidan då det användes. Detta "skärejärn" satt på ett träskäp med en stoppad putta av läder och evinats, att stötta emot låret på torvskäraren när han arbetade. Aldrig satte de eld på skogen som han stod, och inte heller brändes den där på fältet sen den var fälld. Endast de allra minsta risgrenarne, annars togs vara på ären riset, som högs i en viss längd och lavades upp i "rislarvar" som användes att elda i bakugn, luggghus, "malt köllman",

brännvins-pannan, m. fl. Torvskäraren var vanligtvis någon som var dertill övad och van, som legdes och gick in på ett ställe, än på ett annat och skar med sitt järn. Konsten var, att kunna skära tillräckligt tunt, torven fick helst inte vara mer än 2 tum, men tre af fyra skulle vara det högsta i tjocklek, annars bleve den inte torr så den kunde brinna. Der som var seg vacker gräs-sväl, var det y. svårt att skära tunt, men der det var lösare och mycket onöd smårötter som skulle skäras igenom, der måste skäras tjockare torvar. Detta arbete var mycket strängt, samt fordrade en övning, om der "skulle bli nådd ä". Sedan fick den skurna torven ligga något att torka, varpå dessa skäre-remsor rullades i hop och sattes rullarne på ända i en liten omkrets, med ett litet tomrum i midten. Sen sattes andra rullar i trängre krets ovanpå och till sist en midt öfverst. I det lilla tomrummet lades något torrt ris, eller en

halnviska, som kunde tändas genom en öppning på sidan. En sådan torvbunke kallades för en "torvkue" eller "kuve". Många sådana "kuvar" uppsattes i rader, så länge det fanns torv att kulla i hop. Men där det varit mycket rötter, kunde inte torven hålla i hop att kulla, utan der måste man samla i hop bitarne och lava dem i en omkrets och en annan omkrets trängre och ifylla brännbara "lyssje" och torva torvbitar inne i, och till sist avspetsa "kuven" med torvor på toppen. Då så all torv - en "kuvat", tog man en halnklippa av råghalv, varar man visade en liten "tännare" som man satte eld på, och stack den skyndsamt in i en kuve, tog det, så skyndade man till en annan och vidare en tredje, så länge man kunde hålla vishen att inte man brände sig. Hade jag nu fyr i någon kuve, så stack jag en ny halnviska der till elden och skynda till andra torvbunkar att fortplanta elden. Kan tro det roade småpågarna

att vara med vid torrbränning. Jag glömmar aldrig hur
väldigt den torrbränningen kändes, och hur trevligt
att se de hundratala torrbunkarna ryka och hur rö-
ken samlade sig i ett stort moln som drev sakta för vin-
den. När den torren var skuren, såg ut liksom be-
klädd med guldbräder, efter det 12 tim berda skärjäm-
et gått fram, och slätt och jämt att springa barfota på,
men farligt att trampa i askan, ty der kunde vara eld
in under. Heland kunde det brinna ner i jorden, "jor-brän-
na", och då måste grävas en grof rundt om ner till alven
eller man hade tillgång till vatten att slå i gropen, pän-
nan omkring. Annars bitar inte vatten på torvaskan.
Man försökte också att utsprida sådana jorbrännare
men säkrast var att gräva omkring. Derför måste
hållas vakt till dess elden mest avslöknat och tillsyn
både natt och dag, i synnerhet om det bleve starkt bläst.
När elden släckts, sprides askan ut och fördelas på områ-

-det, varefter man skulle "bräcka" marken, antingen
med plog eller ärder. Härtill var fönligast att begy-
na ovar, enär dessa ginge saktare och segtöjde när
det tog emot en sten eller en rot. Dervid skulle en
man följa med plöjaren eller ärder-föraren och med
en viss yra kugga av, om en stark rot fängade redska-
pet. När så var överhört med detta, så harvades nå-
gra gånger och såddes vanligen förstagöngen råg. Men
året efter, då denna skulle kuggas, skäras, mände skär-
de-folket akta sig för all byns humlar och haspingar
(vesper, getingar) hade då företagit sig att bygga sina
bos i svedje-odlingen, och ofta måste folket skyndsamt
läga till flykten, tunnnt klädda som de var i den tiden
(om det var varmt, fruntimmen i bara "särken", och karlar-
ne i bara skjortan 1850). Ännu 1890 såg jag ett par råg-
skärdfolk så klädda. Man brukade också "Ola"
och bränna på ett annat sätt. Då togs ju först bort

skogen som vanligt genom rothuggning och bortskaffande. Istället för att skära torv av ytsvålen eller 'svärnen', så hackades hela området med en smal hacka som var viss, att man dermed kunde hugga av rötter om ej för stora. Men påträffades större rötter hade man en yxa. I. h. rot yxa, med hacks på ena sidan och yxa på den andra, var för tung vid jordhackningen. När hela fältet var nogt överhört med hackningen, så fick "tossarne" ligga att torka någon tid. Man samlade i hop "tossarne" i bunkar, "kuvar", dels med grepar och dels med "risor", kävsor av trä, sådant av hacknings-torvorna som ansågs brinna bra. Kuvarna i rader liksom torven, och när man skulle "bränna" hade man en righalms-klippa, att vira en liten viska och sticka in under i bunken med handen var på denna viskan sedemera tändes med annan brinnande halblunta, såsom då torv-kuarne

tändes. Med dessa slags "kuar" brände knappast så bra som torven, ty dessa kuvar blevo mera stöta och måste passas och vaktas såsom vid torvbränningen omnämndes. Detta sätt att arbeta gjordes i synnerhet der det var ingen grönväx att skära med skärgjernet så der kunde bli någon sammanhängande torva att rulla ihop. Hackningen skulle också göras djupgående som hackan kunde räcka. Denna var 10 tum utom skaft-öglan, som borde vara ett rundt hål $2\frac{1}{2}$ tum i diameter. Hackans bred endast $3\frac{1}{2}$ tum för att lättare gå i jorden. S. k. "rot-yssa" begagnades icke 1860. Det kunde väl hända att hackaren eller torvbrännarne uppförde ett skjul av ett par stänger på sned mot ett par trä och halmtäckta, i fall antingen regnskurar under skärning eller hackning inträffade eller om det var frisk vind och brann häftigt och folket ej finge överge bränningen varens natt eller dag. I så fall beuro fruntimmer mat och förfriskningar till

fulket. Men för det mesta var "läänningen" ej längre från gården än att några kunde gå hem, medan andra vakade elden, och lösa av varandra. Man hade icke mer än en sveed om året. Om man hann med tidigt så kunde säss kaffes, men bleve då vanligen för sent att så råg derefter. Annars sättes mest råg, som första säde. Ordet "tunne-land" är just uppkommet dervär att man menade dermed så stort jordstycke der det kunde säss en tunna råg, men det var allt bra tilltaget i areal, ty egentligen sättes ej en hel tunna råg, men $\frac{2}{3}$ tunna på tunnland = $\frac{1}{3}$ skäppor, dervär "skäppejor", och sen kappeland. Mer en del växte rågen bra i sveedjasken och kunde "ränta" ända till 14:de kornet d. v. s. efter en tunnans utsäde 14 tunnors skörd, men detta som maximum och inträffar högst sällan. Annars var vanligt med 6 a 8:de kornet på vanlig gammal åker. Sedan en sveed en gång gjorts, ingick arealen i den odlade jorden och lades aldrig mer bruk

ningen eller skog, komme att växa till nästa brän-
ning. Lövbränning brukades icke i Kulla-socknarna
ty man samlade väl i hop löven, men dessa begagnades
till att röka i "malt-källnan" och att röka fläsk och kött,
eller att strö under kreaturen med. Men man hade
icke för thy, ett tredje slags svedisbruk, som på många
mindre gördbruk ännu på slutet av förra århun-
dradet fortgår att användas. Det kunde bero på s.
h. våta årgångar att ogräs, i synnerhet kvickrot, tog
överhand, så att man, då trädan brukades, sökte
på möjligaste vis, då torra något år gav tillfälle
dertill, dertill, att genom plöjning, årning och har-
ning och till sist med räfsning, samla kvickroten
i bunkar, liksom torrbunkarne "kuvarne", i rader på
trädan, och sätta eld på bunkarne, när de torkat
tillräckligt. Man transporterade elden från den
ene bunken till den andre, med en brinnande halm

reiska, såsom förut nämnts, men måste även nu
passas och samlas i hop resterna så att fullständig
avbränning av den hopräfsade kvickroten (kveckan) för-
siggick. Även nu kunde man bli tvungen att vakta
elden om natten, i synnerhet i närhet av hus, eller
om blåsande tilltog. Sådana "bränningar" kunde ju
återkomma (kveckbränning) så ofta man kunde vid torrt
trädesbruk, komma åt om det behövdes. Man svejde
ju huvudsakligen för att odla sät och andra till men-
niskoföda använda växter, men derjämte även gräs-
bete till kreaturen. Någon tradition om lagförbud eller
andra bestämmelser om svejdebruk har jag ej hört.
Hade man bestämt sig för att odla och bränna, så
begannte man redan året innan, om, efter hösten, att
staka ut, mäta med famna mått, man visste att
40 famnar på vart håll, bleve ett tunnland, och kun-
de der huggas märke på trästammarna s. k. blekas.

Der efter rothuggas träden vid tillfälle hela vintern
i fall ej snö och frost hindrar. Rothuggarne, ifall
hus-are eller andra åtog sig, att rothugga, fingo ingen
annan betaltning än rot-knutar, rötterna och fjorna gre-
nar. Torvskärare fingo 1/50 riksdaler kapplandet och hacka-
re lika mycket karnt förda sig själva. Enda hänsynsta-
gande om man ville odla och bränna var, om det pass-
ade att tillägga åker, och väl kunde den värdefull-
aste eke- ask- eller alskogen sparas och hellre hug-
gas sämre skog, asp, lejörk, rönn, vide och hassel. Al var
nödigt till träskor och eke och aske till gagnsvirke, av
många slag. Buskar och undervegetation borthöggs
samtidigt med denna. Rothuggarne utförde vanligen
detta arbete, men kvinnor och barn kunde hjälpa
till att draga i bunkar det lösgjorda buskariset.
Man använde förenämnda hacka samt järnstång
att lyfta under rothorgen på hasselbuskarna med.

Träden avverkstades aldrig före än efter fällningen. Men fram på 1860-talet begyntes mer att hålla auktion på den nedfällda skogen, och då måste göras s. k. bunkar, "klassbunkar", av bara stammar och risbunkar av bara grenar och ris. Stora ekar brukades dock ofta säljas utan annat vidtagande än rothkutan av skärande, eller ett hugg-märke, efter vilket roten skulle skäras, men var också viktigt om virket skulle vara t. ex. till skeppsbygg, att knuten, roten fick sitta kvar, och inlöstes genom ersättning till rothuggaren. Man kunde naturligtvis varken hacka området eller skärator och bränna, för än all skogen bortskaffats. Man visste då som nu, att man ej skulle fälla lövträd, om det skulle bli god gagnsvirke, på kramtidsmånaderna då saven stiger, utan hellre om efterhöst-månaderna innan jul. Man började fällningen i ena ytterkanten av skedjan, så att man, om möjligt kunde få träns att

Falla på samma håll efter varandra, vilket underlättade kvistning och bortförande (det kallades att "sni" av grenarna). Det var nog ingen som brydde sig om huruvida stubb-ändarne riktades mot hem eller karr, och intet trä fick stå kvar. Trä drogs inte heller mer till ett glesare beväst ställe för att ganska utbredda en, ty man ville ej bränna opp riset, ej heller grenarna på fjället, utan tog det hem till bränsle, allt sen företa början på 1800-talet. Man ansåg sig inte harvåd till att vårdlöst handtera eller slösa med skogen. Någon särskild dag till brännings-tid, var inte bestämd, utan omständigheter kunde inverka, men icke hörde jag att kloka gubbar gjorde något, men när torven eller hackningen var fönlig att brinna, så fick det vara då vilken tid som helst. Men vanligen blev man i tillfälle att bränna strax efter midsommar. Man utvalde eller passade helst på en varm och lugn dag, ty man fruktade

i allmänhet för bläst, som likväl ofta nog kunde på-
komma, till överraskning om det varit lugnt när man
började bränna. Detta var Skåningarnes sätt att
svedja och "bränna" och benämndes "att bränna". Det
fins ännu bya-namn som tyda på bränning såsom:
Brännan, Brandstorp, Brännas-lyckan. Men
något helt annat var det som kallas för svedja i
Småland, och som därför också måste bli föremål
för betraktande i detta sammanhang. Här i Sunne-
s härad har av äldre brukats att svedja, men på de
senaste 40 åren har det endast en och annan gång
förekommit. Således upphörde det huvudsakligast
med slutet av förra århundradet. Den inhemska
benämningen är "bränning", även "bräne". Man säger
der och der har jag en "bränning", eller der har varit
en "bräne". Det var visst inte den enda förekom-
mande form för lantbruk, och bedrevs inte heller stän-

-digt vid sidan om vanligt landbruk eller annat näringsfång. Man röjde inte ned skogen med att tvärt sätta eld på den, vilket dock torde ha händt strax i början av förra århundradet. Men senare tog man bort dels hem trädstammarna, men toppar och grenar brändes. Det har av äldre varit brukligt att toppar och grenar för övrigt lemnades att ruttna i skogen, såväl av lövskog som barrskog, ty den ansågs som en fattig snälvarg, som eldade med toppar grenar och ris och blev utsatt för hån. "En sådan stachare han, kör hem toppar och grenar och eldar med." Så hördes från den smäländska högfärten ännu för 25 år sen. Men nu sen skogarna äro mest uthuggna och en mängd inflyttade skåningar och danskar, visat att man ska ta vara på skogen och elda med toppar och grenar, så har det smittat något på en del infödde. Så vidt jag kunnat spörja, anlades aldrig någon sved

på annans mark eller allmänning. Men der man
svedjade för betets skull, såsom Gunglkränning, ris-
kränning, der byggdes upp ett enkelt "somonar påhus" i
närhet eller på betesplatsen, som en tillfällig bostäder
för folk förkommer vid dessa gårdar. Dessa somnar
gårdar hade aldrig eldstad. Man hade inte sved varje
år, utan då man odlat och bränt, så man hade några
tunnland åker, i närheten av husen, lät man sig der
med örter, som lövkränning, då man med räfsor
överhört ängsslätten, bland leuskar och glas lövskog
och samlat småris och löv i bunkar, detta brändes varje
år. Man flyttade sveden på så sätt, att den sved som
tagits i bruk för en gröda, dugde inte att bränna om
igen varken genast eller på 20 år derefter. Visserligen
kunde året efter första kränningen blivt några
"tassar" som samlades i höj med räfsa, lades i bun-
kar och vattes eld på man sen vardt det slut med

vidare bränning på den svedjan för många är
framåt. Thorsken på en sved kunde bero på flera om-
ständigheter. Om man ville ljungkränna för betete
skull, så fick man göra stor bränning på t. ex. ett par
tunnland, och i sådant fall begära hjälp av naboer, att
passa så inte våldberant uppstöt. Men bränning för od-
ling tilltog $\frac{1}{2}$ och högst ett tunnland det året. I tiden före
och även långt efter enskiptena, då ännu alla byns ut-
marker låg i en räckha oinhägnade, förekom brän-
ning som angick flera gårdar, ty de hade betet gemen-
sam, till dess ändtligen strax efter slutet, dvs. i börj-
an av innevarande århundrade, de flesta bönderna in-
hägnat var sina ägor. Släkt-sved försordes aldrig.
Man hade endast en sved samma år. På den omref-
betes-sved såddes vinterråg, korn nästa år, havre eller
ärter, lin, potatis eller rovar första år. Men utsädet
mängd berodde ju på om en massa trästubbars stodo

kvärs efter skogen, ty här rothugges inte skogen, utan
går träden avskäras och stubben med rötterna upp-
taga stora delar av så-arealen. Likaså blir skörden
också i förhållande der efter. Der som, om det varit
ren åker, kunnat säss en tunn säd, skulle genom sten
och stubbar hanhända endast säss hälften eller mindre.
Hade man svedjat för att så säd eller rotfrukter, så må-
ste området inhägnas, och dertill sönderfläcktes trä-
stammarne och sattes upp starkt stängsel, att inte be-
aturen förderwade grödan. Fånga är, så länge jorden har
något utan vidare gödsel, t.ex. 3 a 4 år, då man brände på
ett annat ställe och det förra gick växa igen vilt.
Det ansågs höra dröja oninst 20 år innan ny bränning
borde förekomma, men beroende på omständigheter, så
kunnat fördröjas ännu längre. Man svedjade inte enbart
för odlande av säd eller andra växter till menskofö-
da eller kläder, utan även åtminstone i andra hand

Lär bättrande av ketet till kreaturen och ofta enbart
durför. Något lagförbud för svedjing här, fins angä-
-ende att svedja tjung, senare än 15 april, men annars
för odlingsbränning vet jag ej om samma lag gäller.
Man odlar numera icke medels bränning. Man hade
leredt sig på bränning, så att man kunde passa på
om det bleve torrt någon tid efter värbetets slut,
såsom i slutet på maj, eller längre fram förbi mid-
sommars. Man stakade ut linerna, som utmärktes
i skogen med blekning (ell lätt hugg i barken så att
en fiasare, "blek" fläck uppkommer ett par alnar från mar-
-ken). Skogen sågades ner, toppar och risgrenar skulle
ligga kvar och röjdes stockarne ut om området och sågades
och fläcktes så mycket "gärdslä" som behövdes att vara
till hands efter svedjingen, som företogs vid lämpligt
tillfälle då man hade torrväder. Angående efter vilka
synpunkter svedjan anlades, så brändes alltid på

högt belägen mark, och aldrig "sidlänt", dels för vattnets
avrinning, och dels för att i sidderna växte gräs, och där som
var vattensjuket och växte gräs, där ville de aldrig odla,
om det så var en plätt mitt i en åker odlat rundt om.
I fall man anlade svedjan ute på s. k. ryomarkerna, så
finns der sällan blandskog, utan enbart barrskog, men
der det finnes lövskog, är merendels sidlänt, eller och
icke blandat med tall eller gran. Men skulle finnas bl
andskog, så brännes den först, om till bete, ty då behövs
inte stängas omkring, desto risigare och tätare ju bättre.
Den grova skogen skonas i det längsta, men nägra ha
försått grovskogen och då derefter företagit bränning
svedjning, och sätt råg i askan. Sådant försöker ännu
vid skelshöfden. Samtidigt med träfällningen företogs
beorthuggande av buskar och avgristande av träden. Männen
och husfolkets medlemmar, ären kvinnorna och barnen
kunde bidra att utföra detta arbete. Men avgristade

gär inte trån förr än de fallit omkull och samma år.
De vuxne begagnade vanligen stick-yxor, men de yngre
drogs av och rymd ut och fördelade det som skulle brinna.
De torra löven tillvaratogs aldrig i Småland, men en del
gran och furu vis hachades och stötdes ned under kreaturen.
Om man på samma gång skulle ta nytta av lövet till
foder, om det var lövskog på svedjan, så högg man trån
ner, antingen i nytändningen strax före midsommar, eller
nästan efter midsommar, men ville man även få godt gagnar
verke av lövträden, fick man inte hugga dem förr än i augusti,
och då var löven sämre. Man hade för lövgristningen,
en halv-alm lång bred kniv, med en vid yttersta ändan
krökig ägg. Var det jämnt fält, kunde träpfällning
en börja var som helst, men om det var på en slutt-
ning, begyntes träpfällningen vid övre kanten och fjälls
träden att falla uppåt mot backen, så att alla storändar
ne på stockarne komms att ligga nedåt och dermed pass-

ande att läggas på "hammel" (en kälke vid släpning av
stockar) då dessa undandrog svedningen. För det mesta
fick inga träd stå kvar på svedjan, så vida inte denna var
mycket stor i vidden, ty återvärt genom frö, komne från
den omgivande skogen, och så bleve, om än något fröträt läm-
nades, detta förstört genom elden. Sådana träd kallades för
"fröatriä". När sålt skog avverkades lämnades "fröatriä". Ju tjockare
med toppar, grenar och ris, ju bättre, men det fick bero på
tillgången på svedjan och någon beständ tjocklek av
lagret hade man ju ej, men ansågs att mossan och
riskräten borde jämt gå ned på vaten på en man, om
der skulle bli bra med aska. Man högg eller pälld inte
träden rundt om till brandgata, men röjdes upp före br-
änningen en gata rundt om och massa och tuvor brändes
en gata runt, som före allt annat skulle vara utbrunn-
en. Sedan man om det var lugnt väder, tändes på svedjan
i alla fyra sidor och passades vid brand-gatorna, så att

elden mer och mer, grep in åt svedjans medelpunkt. Man kunde aldrig vara fullt säker på att iske vinden kunde blåsa upp eller kasta sig och om det var lugnt när det påtändes så visste man ej från vilket håll det kunde blåsa. Merendels prövade alltid vinden på att driva elden åt det hållet man mest fruktade eller oninst ville den skulle gå, så man måste vara mycket försiktig och skaffa tillräckligt med folk, vatten och eneruskor att doppa i vatten och slå ned dem på elden, samt spadar, ifall det ville gå våldsam i jorden och ut i brandgatan. Lådans svedjor televs vanligen ej torra att sätta eld på förr än i juli eller augusti månader. Den som antände svedjan var vanligen någon gammal erfaren man eller ägaren, men någon s. k. klok gubbe hörde jag aldrig der vid lagomtalas jag har själv svedjat flera gånger, leart hungen för skogs-plantering och sett hur de infäddade gjorde svedjning för odling, men odlar numera.

inte med svejande. Vid själva antändningen behöf-
de man endast göra en fyr i kanten på svedjan och hålla
antingen tjärveds- eller stöckor till, att dermed fortplan-
ta elden, eller med små halmviskor som tändes och ka-
stades från en punkt till en annan. Bläste det något, så
antändes läsidan först, på så vis leved det mest, om
man juuktade blästen skulle öka. I de djupa lätternas
kunde bero på om man redan förra årets sista kvartal
begynt med träpällningen, ty då året efter leved det vanligt
en tørt till bränning fram på sommaren i slutet på juni
eller början av juli. Men begyntes samma år om de för-
sta månaderna, så leved det knappast tørt att brännas
ens i augusti, utan fick man då vänta till nästa som-
mar. Bara gläckor kunde ju med förflyttning av vis, re-
pareras, men rullning av brinnande stockar hörde ju
intet om. Men en järnkrok med långt skaft användes
och kallades "båts-hake", att draga i brinnande topp-

bunkar. Efter svedjandet ryms opp, om det var något grovt av topp som ej brunnit opp tillräckligt, och fördes till sides och de minste stenarne flockades och kastades på någon större "jordfast" sten i en eller flera bunkar efter behov. Sådana stenbunkar finner man ännu nästan i alla skogar och dessa stenbunkar ha troligen legat i hundratals år. På grund av stenarnes stora antal och små dimensioner, kan man tydligen vara säker om, att såväl kvinnor som barn dervid varit behjälpliga, att bära dem samman. Det hände också att man året efter samlade i hop "tossar", rötter och det som rynts till sides efter bränningen första året, och ytterligare svedjade en gång till på samma område sågs fördelaktigt. Vanligtvis efter första bränningen sedan okränt bortförs, hackades jorden emellan stubbarne och såddes. Totveden användes att brännas nästa år på svedjan. Man inhägnade "trävar" med

sönderfläckt gärdsk av stockarne, samt enestötar. En
sorts egendomlig gärdsgård som ej upptages i bland
de s. k. lagliga uppsattes och kallas för "spring-gärdsgård"
och ser ut ~~XXXX~~, gick icke djupt i jorden men faller in-
te på grund av strävningen och bredden i markytan.
Sådana gärdsgårdar äro rent lifsfarlige att gå över och
många människor bliv il förderade derigenom. Man kunde
ju sätta ut en dräkt-käpp, med en gammal tröja och
hatt, att skrämma fåglar med, men det hjälpte föga.
Men på tal om fågelskrämma så får jag offra några ra-
der, visserligen ej angående svedjeland, men för curiositet-
ens skull. En arbetare hade ett jordgubbesland och spar-
var och skator "snydes". Arbetaren gjorde en "puck" av
trä och laser, samt kläddes en rätt bra kostym fr. en auk-
tion, samt hög cylindrehatt. Ansigtet med mask likt en
man med stora mustager. Hela figuren i alla lik en
i naturlig storlek stående man vid kanten av jord-

gubbes-landet. Som detta var endast 75 meter från Laga-
 än, så gjorde arbetaren en liten vattenkraft, med en
 järntråd opp igenom "puckens" bycken och opp i kroppen,
 med verkan att pucken, med ungefär 15 a 20 sekunders
 mellanrum hastigt sträckte armarna i vädret och i
 den ena handen höll han ett spö. Armarna sänktes och
 efter sekunders tid upprepades åter samma tempo. Förskräck-
 ta blev jäglarne. En mängd turister som sporde, reste dit för
 att betrakta "gubben" som vakta jordgubblandet. Man luck-
 rade opp jorden genom hackning. Plöning eller har-
 ring var nästan omöjlig för stubbarnas och stenarnas
 skull. Läd eller grönnyllades med räfsa eller hackan.
 Hackan var av 2 slag, antingen s. k. flåhacka lik en spade
 på skaft i en vinkel $\angle$ med en rem genom övre ändan
 på skaftet. Denna hacka användes att flå av ett tunt
 lager av jordytan, derav namnet. Men der som var onge-
 ket med rötter och sten, måste man ha en smalare hac-

ska & hjärtformig med en spets som gick ner emellan
 hindren. Om man brände stax efter mid sommar, så
 kunde man ej så råq genast och för sent att så annat.
 Man väntade då till augusti-september. Man var ange-
 lägen att så, så fort som möjligt efter svedningen, därför
 att om stort regn komme icke alenast skorpa kunde bil-
 das, men askan kunde bortsköljas och även bortblåsas,
 om svedjan vore så belägen. Det var just askan man
 var rädd om, den utgjorde gödningen, därför skulle den
 onyggas ned så fort som möjligt. Innan man tog i håll
 med svedjan kunde man få höra "att jag ämnar göra
 en "fälla" te är" (nästa år). Svedjan fick ofta namn efter
 den första grödan som växt der. Så t.ex. har man en åker
 Boovets träan, en annan Bränamosken, eller Lintan, o.
 s. v. namn sedan hundra år tillbaka. Man sådde all
 slags säd och frö, men när svedjan onagrade efter & a är, så
 möjligen ströttes på sednaste utsädet s. k. laa smöle.

gräsfri som dröslade av höet, till stor del ogräsfri, annars
gick bränningen ligga öde att växa skog, ljung eller vad
som helst. När man gick och sådde bar man säden i den
vanliga lädan, under venstra armen, men om en kvinna
hjälpte till med säden, så bar hon säden i förklädet, i hop-
hållet till en påse med venstra handen och strötte med den
högra. Man sådde tjockt (småläningar så alltid för tjockt)
Man satte käppar av vad som helst till märke varefter
man skulle så. Läd och grö nedmyllades, men kunde
sällan varken plog, äder eller harv, komma i fråga, ty
stulbar, stenar och rötter hindrade, åtminstone första år-
et. Men man myllade dels med hacka, dels med räpa
med glasa pinnar helst av järn både rifshuvudet och pinnar
men även av trä. Med skaft av en trägen. Men jag
hörde aldrig annat än den kallades en grov riva eller räpa
aldrig "kratta". Grönrägen på hästen kunde få betas något
av får, men höns och gäss finge inte beta rågen, ty de an-

-Lagos äta upp även rötterna. När rågen blev mogen i
 augusti, så skars den, om der ej var allt för många stubbar
 med lis, i annat fall med skära, bands i härvar och
 krakades, och då den torkat hemkördes. Aldrig någon
 gröda stä kvar till vintern. Hela hushållet deltog i
 skörde arbetet, icke alenast av säd, men även rotfrukter
 (rovar, potatis) Lin såddes aldrig i större areal, och fick mest
 skötas och skördas av fruntimmer och barn. Redskap som
 endast användas vid svedjning äro inte av många slag.
 Pläcknings-rusker ("rösslor") av gran eller enbuskar, an-
 givande att endast en yvig topp i spetsen sitter kvar, och
 en s.k. båthake med 4-5 alnar långt skaft. Haken av
 järn med en krok, en pik och en ring, ihopsnidda och halle-
 des i Phäns för brandhake. Den grova räfsan av trä eller
 järn. Skaftet ofta en grenplyha i längd 150 cm. huvudet 50
 cm, med 3 cm grovlek fyrkant. 5-6 cm avst mellan pinnar-
 na. Det torde vara denna räfsa som avses med Fällkratta.

chuser jag aldrig hört den benämningen. Alla andra redskap användas ju så godt som dagligen, till även andra arbeten och kunna därför ej anses speciellt tillhöra svedjning med undantag av det skånska skärejärnet som inte användes i Småland. Detta järn satt på ett $1\frac{1}{2}$ åln långt skaft liksom en sköf och slipades både den uppstående fliken i framkanten så väl som den nerliggande framkanten, till sådan vässa som en lis. En stoppad puta stöddes emot läret vid arbetets utförande. Det vore nog svårt att få köpa i nuvarande järnhandlarebutiker. Så har man i Småland den ärligen återkommande lövbenämningen. Så fort våren kommit och torv upptagits, efter vårsådden, så gå fram timren brädt med att "riskära" i lövskog-ängarna. Detta består i att med små ofantligt klena lätta räpbor, lösa över hela gräsmarken och samla ihop alla löv och små kvistar, som vintern skakat av träden i lövskogen. Dessa

ris och lövbunkar brännas sedan om kvällarne sedan solen är nedgången och giva ett livligt skådespel. Ungdomen från hela byar samlades, ibland med fiol eller harmonica med sig och roade sig under tiden man putsade till fyren i lövbunkarne eller hjälptes åt att tända på fler. Ibland bjöd ägaren på förtäring och med sing och glans gick tiden ut till smätimmar. För längre tid tillbaka brukades ofta bränna ljung till förbättring av betet, och emid det då var fråga om rätt stora arealer, samlades tillsammans så många personer att man ansåg sig kunna hålla styr på elden. En brandgata och brändes och derefter påtändes alla fyra sidor, så att elden möttes midt på svedjen, och kunde flammor uppstå, till 40 a 50 fot höga. Det borde helst vara lugnt varmt väder om våren, helst om det blev bränbart nedan trälen var i jorden, ty då jordbrände det inte. Försiktigt var också att tända på läsidan först, ifall det "luftade", ty om

bläst tilltog så hade man brandgatan större derigenom att elden brunnit näst på baksidan. Mossodlingsbränning är svårare och farligare än all annan svedjning. Man hackar ett tunnt lager avytan och massan med en stor bred flåhacka. Dessa hacketorvor ligga att torka någon tid, och samlas i hunkar och brännas, men kan också sättas eld direkt på massa, tjung, småhushar, när det blivit varmt och torrt om sommaren. Jag såg på en nabo som gjorde så, men han måste anropa om hjälp hela byn att gå och bära vatten natt och dag i en hel vecka. Hade inte sjön varit vid ena sidan och en stor kanal vid andra sidan, så hade elden ej kunnat släckas igen, ändå det inte blåste. Men förfärlig svedjederand måste ha förkommit i forntiden, som synes i torvmassan när jag tog opp torv. Tyra urskogar äro anbrända efter varandra. Nedst björkeskog så grova stammar som de störste man sett, därnäst

en färdig fläts träkol och furustubbar, så träkol och nytt lager fur och gran, så kolfläts och granstubbar, som stieka opp ovan jordytan. Skogarna ligga av-
brutna från sina stubbar horisontelt i jorden fyra sådana lager, så att det blir mer bränsle av trä än torv vid torvtagningen. Nederst på sandbotten Halmar
nere finnes hasselnötter och vackra tegfäror efter
landbruk som drivits med plog, för 10 tusen år sen
kanhända. Dessa ovannämnda urskogar ha varit
av så grova dimensioner som de allra största träd
man kan se av de slagen. Ja än mer, det fins inte en
enda mosse nu för tiden der växer jättefuror eller
jättegran, ja det vill inte växa alls i mossar, hur det
då kunde är en gåta. En tradition är att Hornsjön upp-
stätt genom "kråne". Således natur-svedja eller vad vet
man, som gång på gång hopat ett lager på ett föregående